

ГЕНРІ ЛАЙОН ОЛДІ

ОЙКУМЕНА

КОСМІЧНА СИМФОНІЯ

КНИГА ДРУГА

ЛЯЛЕЧКА

ХАРКІВ
ФІЛІО
2024

ПРОЛОГ

Я не страждаю обмеженою уявою. Але є речі, які мені складно уявити: день, коли мене не буде; чесного чиновника; аксіоматику Ференца-Кантора; планету Виходу — гіпотетичну прабатьківщину всіх рас, вічний предмет спору філософів та істориків. З першопланетою найскладніше: на її користь говорять схожість нашого вигляду, але еволюційний шлях помпільянців і, скажімо, брамаїнів лежить навіть не в різних площинах — у різних системах понять... Що порівняно з цим зовнішня однаковість: руки-ноги-голова?

Менше, ніж ніщо.

Одне-єдине слово, з якого, як паросток із насіння, повстала сотня мов? Мені простіше уявити, як ця сила-силенна мов наприкінці часів зійдеться в одному-єдиному слові. Фінал дається легше, ніж старт. Так людина не пам'ятає мить народження. Вона не запам'ятовує і мить смерті, зате не раз уявляє собі його.

Бентежить тільки стародавній ієрогліф, що позначає антиса. Крапка, звідки починається безліч доріг. Чи це все-таки безліч доріг сходиться в крапку?

Карл Марія Родерік О'Ван Емеріх «Мемуари»

Зірки — дивовижні істоти.

Якщо милуватися ними, сидючи в затишних шезлонгах, виставлених на лужечку перед будинком, сьорбнувши ковток тутової горілки, вдихаючи запах маринаду, що просочив курятину, уже готову підрум'янитися на шпажках, і насолоджуючись теплим вечором — зірки здаються милими кошенятами. Вони чарівні й кокетливі, як дівчата, що тільки-но увійшли в ту солодку пору, коли тіло пахне не молоком, а жасмином. Їх хочеться порівняти з діамантовими цвяшками, дірочками в оксамитовому покривалі небес, поглядами ангелів — поети божеволіють, живописці шаленіють, ще ковточок горілки — і таїна розкриється в усій пишноті.

Для туриста зірки — назви. Альфа Павука, Бета Змії, Лямбда Малої Колісниці. Застереження: на планетах типу Кітті рекомендується носити темні окуляри, а під променями подвійного світила Йездана-Дасти тричі на день закапувати в очі цилокарпін. Голос інформатели: «На трасі в районі Слонової Голови зафіксована активність флуктуації... у маршрут внесено корективи...» Турист ступає по зірках, як містянин по кругляках стародавньої бруківки, рідко дивлячись під ноги: крок, другий, десятий, сьорбнемо горілочки, зажуємо зеленою цибулькою... і пішли далі.

Якщо взяти енциклопедичний інфокристал і набрати в меню пошуку «Зірка» — водень, вуглець і гелій, карлики й гіганти, ядро й корона, діаграма Кресса-Реншпрунга, межа Чандраманьї, спектральні класи й метод паралакса вб'ють романтику наповал. Діамантові цвяшки перетворяться на іржаві шурупи. Вони вкручуються у ваш тремтячий мозок. Погляди ангелів висохнуть, ставши препаратом у лабораторії. Кошенята розбіжаться, жасмин зміниться формаліном. Астрофізики покажуть Світобудові «козу», наступний ковточок, горілка приємно обпалює рота, і скоріше геть звідси.

Зірки ж сидять на чорному лужку космосу, в кріслах-гойдалках, попивають м'ятний лікер і сміються над спробами розглянути їхню справжню сутність. Бо здалеку нічого не видно. А зблизька ніхто не може дивитися на зірку, не моргаючи.

Так чи приблизно так міркував один лисий чепурун у шортах і сорочці навипуск. Він гаяв вечір під двома місяця-

ми, милувався небом, яке швидко темніло, і був схильний до філософії.

— Кумедно, — сухо зауважив його співрозмовник: сивий, маленький, з дикуватими рисами обличчя. — Ти випадково не пишеш мемуари?

Лисий почервонів.

Ховаючи збентеження, він підвівся з шезлонга й почав блукати верандою, де на стіні будинку були розвішані ляльки-маріонетки. Розглядаючи ляльок, він вдав, що пропустив питання повз вуха. Та й взагалі риторичні питання відповіді не вимагають.

— Ясно, — кивнув сивий. — Кошенята, дівчатка, інформатела, препарат, формалін. Ціле життя в п'яти словах: від початку до кінця. То що таке зірки?

Лисий фронт зняв з гачка маріонетку, що зображала широкоплечого красеня-блондина. Ляльку слід було б вбрати в шовк й оксамит, прикрасити голову пишним тюрбаном, а ноги — туфлями з пряжками. Натомість лялькових справ майстер змусив блондина задовольнятися синьою роботою та мішкуватими штанами — одягом тюремного сидільця чи мешканця психлікарні.

Маріонетка мляво бовталася на нитях. Безвільна й пасивна, вона навіть від вітру коливалася, наче ганчірка. Здавалося, візьмися лисий за вагу — і він не зуміє влити в ляльку еліксир життя. Ну, крок. Ну, механічний жест. Ну, сядемо на сходинку.

Фініта ля комедія.

Десь у місцях кріплення ниток ховався дефект.

— Спокуса, — тихо сказав лялькарь у шортах. — Зірки — велика спокуса. Ніколи не знаєш, на що даєш згоду, наближаючись до них.

Над озером, невидимим звідси, встав туман. Хисткі пасма тяглися на всі боки: так вівсяний кисіль, розлитий по столу, стікає за край. Білястий серпанок заволік дерева, обвиті ліанами тунбергії. Помаранчево-червоні квіти ледве виднілися крізь газову вуаль. Коливалися сонні поля арахісу. Гострі голки кактусів жалили примарну плоть вечора. Розплавився обрис пагорбів вдалині — там, де був космопорт. Захвилювався маленький тапірчик, прив'язаний до огорожі.

Та незабаром заспокоївся, лише зрідка пирхаючи.

Вранці тут залишаться два кольори: блакитний та рожевий. А зараз туман поспішав узяти своє, урвати шматочок від пізньої чарівливості. Лужок перед будинком, вільний від випарів, плыв по мерехтливих хвилях.

Острівець, що зірвався з якоря.

— Дай мені уніком, — забажала жінка.

Третя мешканка острівця, якщо не брати до уваги ляльок, жвава товстуха, вона поралася біля вкопаного в землю столу. Стільниця була завалена купою продуктів: гриби, баклажани, солодкий перець, цибуля, часник, зелень, селера — і гострий ніж рубав це добро, як висловлювався лисий, «у дрібне какаду».

Відчувалося, що господиня далека від зоряних проблем.

— Запросто, — лисий чепурун дістав з кишені шортів свій уніком. — Лови!

Він змахнув рукою та розреготався, коли господиня сіпнула, щоб упіймати апаратик. Погляд жінки у відповідь перетворив регіт на збентежений кашель. Соромлячись хлопчачої витівки, лялькар спустився з веранди, підійшов до столу й з поклоном віддав уніком.

— Ну, вибач, — пробурмотів він. — Феліціє, душечко! Невже ти волієш жити з глибоким старцем? Замість жартів — аналіз сечі, замість тутової — знежирене молочко. Замість здорового сексу двох навчених досвідом людей...

— Думаєш, краще жити зі старцем, що впав у дитинство? — спитала жінка.

Відклавши на секунду ножа, вона набрала код довідкової служби космопорту. Спершу довго бібікав зумер «Зайнято!» — велика рідкість для тутешнього порту, глушини, не розпещеної напливом кораблів. Потім голос інформатели привітно повідомив:

— У зв'язку з підвищенням фонові активності в секторі, що перевищує межу Трингера, всі рейси скасовано до шостої години ранку. Кораблі, які раніше вилетіли рейсом на Борго, а також які прямували транзитом, не приймаються. Їм рекомендовано здійснити посадку на Чейдау. Адміністрація просить вибачення...

— Перестраховуються! — обурилася господиня. Ніж блискавкою замиготів у її руках. Якби під лезом опинилися не овочі, а надмірно обережні диспетчери космопорту, їм було б непереливки. — Фонова активність! Ще ніяких флуктуацій немає й близько, ще невідомо, чи з'являться вони взагалі, а наші боягузи вже зачиняють ворота! Уявляю, що зараз відбувається на Чейдау!

— Він прилетить, — зауважив сивий. — Не хвилюйтеся, Феліціє. Він обіцяв, отже, прилетить. Чекати й не дочекатися — зайвий біль. Він не захоче завдавати цього болю нам, повірте.

— Ясна річ, прилетить! Для кого я готую цей бенкет? Якщо хоч одна крихта зіпсується, я задушу його тією краваткою, яку купила маленькому негіднику в подарунок...

Лисий повернувся на веранду. Тримаючи в правій руці млявого блондина, лівою він зняв зі цвяха трійцю ляльок, закріплену на спільній вазі. Усі троє були вехденами, вбраними в напіввійськовий камуфляж. Один дув у трубу, другий бриньчав на гітарі, третій з насолодою бив у барабан.

Керувати ляльками можна було як усіма одразу, так і по черзі.

— Я давно хотів спитати тебе, Гішере, — сказав чепурун. — Ти кажеш: біль. Так спокійно, діловито... Як це — бути екзекутором?

Сивий звернув чергову самокрутку.

— Нормально. Я із трудової династії. Батько, дід, прадід... Нічого іншого не знаю.

— Але біль! Завдавати людям болю...

— Гарячий чайник теж завдає болю. Якщо тицьнути в нього пальцем або здуру сьорбнути з носика. А прокажений болю не відчуває. Гние собі потихеньку — безболісно. У мене ніхто з тих, з ким я працював, не помер. Живі-здорові — ці на волю вийшли, ті отримали довічне. З деякими я листуюсь. Дружина, діти, клопоти, новини. У гості, між іншим, кличуть!

— Не розумію, — чесно признався лисий.

— Нема чого тут розуміти. Я ось теж не розумію, з якої радості ти звеш клієнта лялькою. Ти ж його не ведеш у прямому значенні слова?

Лисий усміхнувся.

— Я його не веду. Я його *працюю**. Але зараз я на пенсії.
Вибач, що затіяв цю розмову.

— Та нічого. Я звик.

— Ще по маленькій?

— Давай.

У тумані, що обступив лужечок, лунали таємничі голо-
си. Трелі нічних птахів, зітхання вітру, шелест листя й сопілка
в бамбуковому гаю — партії безлічі інструментів зливали-
ся в загальну симфонію. Тоненько вступили скрипки-зірки.
Метеори, згоряючи в атмосфері, співали валторнами. Морок
космосу, змикаючись навколо планети, мов туман — навколо
острівця, що прилягав до будинку, вів партію басів. Комети
били в литаври.

Трое людей чекали, прислухаючись.

* Професійний вираз зі сленгу льялькарів (прим. ред.).

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ТЕРРАФІМА

Розділ перший

ВСІ ЛЮБЛЯТЬ СЕМИЛІБЕРТУСІВ

I

- Сеньйорито! Одну каву!
- З вершками? Зі збитим жовтком? З ромом?
- Просто каву.
- Пті? Грандо? Супер?
- Грандо...

Лючано з насолодою потягнувся, хруснувши хребцями, і відкинувся на спинку поліморфного крісла. Крісло відразу почало підлаштовуватися під нове положення тіла клієнта. Після сорока хвилин очікування ця послуга, спочатку кумедна, драгувала надміру. Як зібратись з думками, якщо під тобою весь час щось ворухиться?

І дупу гладить, зараза. Тобто, масажує.

Він тицьнув пальцем у підлокітник, викликаючи пульт-проекцію, і перевів настирливу техніку в пасивний режим. Зітхнувши з полегшенням, зробив ковток «Ялинового ранку». Занадто багато льоду. А в релаксаторії не жарко. Треба сказати бармену, щоб прикрутив кондиціонер.

Релаксаторій Лючано встиг вивчити вздовж і впоперек. Сійка бару — натуральне дерево. За сійкою, змішуючи коктейль, жонгує посудом бармен — не натуральний, голем. Поруч чаклує над джезвою-самогрійкою пишногограда мулатка — ось ця з гарантією натуралка. Навпроти, видершися на антиграв-табурет, ширяє за метр від підлоги суб'єкт екзотичного вигляду. Випещене, нахабне обличчя, ріденькі вусики-«тарганці», ретельно завиті локони спадають на плечі...

Дрібний аристократ із варварів.

Бач, вирядився: мережива, золоте шиття, ботфорти вище колін, зі шпорами... Кого ти в зорельоті пришпорювати зібрався? Капітана? Стюарда? Добре, хоч шпаги нема. І блищара. Такі типи обождують прогрес, що звалився їм на голови в буквальному значенні слова, — тепер, упившись, можна не тільки

рубати, а й палити на всі боки. На щастя, не в барі космопорту: закони Ліги не роблять відмінностей між «шляхетними» та «простолюдцями».

«За буквою закону не роблять. А за духом... Є в законів такий милий душок. Коли пахне не блакиттю крові, а кількістю кредиток на рахунку...»

— Гей! Ти вирячиться? На мій? Виклик?!

— Вам здалося, синьйоре. Я просто чекаю на каву.

Унілінгва хама залишала бажати кращого, як і його манери. Все ясно: місцевий барончик (чи як вони на Тетрафімі титулюються?) вперше подався Галактику подивитися, себе показати. Якби не вперше, не ліз би на рожен. І не дудлив би галонами «Зоряний шлях» — на смак це пійло ще гірше, ніж на вигляд. Красень «заливає» образу: фамільну сокиру, якою пра-дід шаткував ворогів на капусту, у каюту взяти не дозволили. Довелося здавати в багаж.

Тепер в очікуванні рейсу надувається пихою та алкоголем.

Решта публіки була нецікава. Техноложці в ділових костюмах, на лацканах — наклейки з посадковими талонами бізнес-класу; група вехденів у національному одязі; товстелезний вудун сяє білозубою посмішкою в оточенні цілого гарему — дружини, наложниці, ескорт-коханки; за столиком чинно обідає помпіліанська сім'я — подружжя та двоє хлопчаків-синів; компанія підігрітих «паленкою» офіцерів не зрозумієш чієї армії п'є «за прекрасних дам» і горланить «Вдовичку»...

Тарталья роздратовано махнув мулатці: неси, мовляв, каву!

«Рабство не пішло тобі на користь, малий, — констатував маестро Карл, старий добрий внутрішній голос, перший із двох вічних супутників. У сказаному чітко прозирали нотки занепокоєння. — Твій характер стрімко псується. Чи давно ти був веслярем на галері? Давно чхнути не міг без наказу? Згадай рабський раціон. Згадай, як тебе вбивали п'ять разів на день...»

«Я пам'ятаю, маестро».

«Тоді радій тому, що маєш! І не бурчи з будь-якого приводу! Чи не про це ти мріяв, отримуючи багаж на Кітті? Релаксаторій, мулатка, “Ялиновий ранок”...»

«Отак вже й мріяв...»

«Малий, ти — страшенний зануда! Чи думав ти, що твої бажання якось втіляться в життя завдяки екслегату Гаю Октавіану Тумідусу?»

«І в кошмарному сні уявити не міг!»

«Так подумай. Гарненько подумай. Про життя, про його чудасії. І про себе самого».

Маєстро правий. Треба радіти. Чуєш, жовчний буркоту-не! — Радій! Перетворення на робота тобі більше не загрожує, до тебе знову ставляться, як до людини, а ти все одно чимось незадоволений...

«Як до людини? — втрутився Добряк Гішер. — Справді?..»

II

— ...Виділити гостьову каюту класу «В». Поставити на забезпечення за нормою молодшого офіцерського складу. Виконувати! — наказав Тумідус офіцеру, що з'явився на виклик.

Офіцер, якого Лючано раніше на «Етні» не бачив, а якщо й бачив, то не запам'ятав, кинув на «підопічного» скептичний погляд — і раптом усміхнувся.

— Прошу за мною. Насамперед сходимо за вашим одягом — вам не слід *носити це*...

Коридорами поспішали групи рабів. Немов мурахи — здобич, вони тягли плазмові різакі, бухти силових кабелів, листи термосилу та біопласту, коробки з герметиком, кріпильні штанги та розпірки. Треба було залатати пробойні й відновити енергозабезпечення, щоб галера змогла дотягнути до найближчого космодрому з ремонтними доками.

Проте до Лючано ця метушня вже не мала жодного стосунку. Сам того не чекаючи, він опинився поза нею, спостерігаючи збоку, як крізь скло акваріума, за біганиною рабів і вільних. Мозок перетворився на щільний клуб вати, клоччя лізло назовні через вуха. Тупіт ніг і повідомлення з внутрішнього зв'язку важко пробивалися до свідомості. Почасти виною тому була випита тутова горілка. Але — лише частково.

Він не раб.

Не раб...

Не раб!

ЗМІСТ

ПРОЛОГ	3
------------------	---

Частина третя

ТЕРРАФІМА	9
Розділ перший ВСІ ЛЮБЛЯТЬ СЕМИЛІБЕРТУСІВ	10
Розділ другий ОВОЧІВНИК І ШОУМЕН	43
Розділ третій ДЕНЬ СЮРПРИЗІВ	76
Розділ четвертий КЛОУНИ НА АРЕНІ	111
Розділ п'ятий ВИКРАДЕННЯ	145

Частина четверта

НЕЙРАМ	177
Розділ шостий БИТВА ЗА ОСОБИСТІСТЬ	178
Розділ сьомий ПУЛЬЧИНЕЛА ХОЧЕ ВЕЧЕРЯТИ	212
Розділ восьмий СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ	247
Розділ дев'ятий ШАМ-МАРГ, ДИТЯ ВСЕСВІТУ	283
Розділ десятий ЗИМА СТАВИТЬ ПИТАННЯ	320

ЕПІЛОГ	357
------------------	-----